

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Holma, Katariina; Kontinen, Tiina

Title: Kansalaisuus ja kasvatus: Käsitteellisiä ja käytännöllisiä näkökulmia

Year: 2014

Version:

Please cite the original version:

Holma, K., & Kontinen, T. (2014). Kansalaisuus ja kasvatus: Käsitteellisiä ja käytännöllisiä näkökulmia. Kansalaisyhteiskunta, 2014(1), 1-5. <http://kytseura.fi/20>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

PÄÄKIRJOITUS

KANSALAISUUS JA KASVATUS

Käsitteellisiä ja käytännöllisiä näkökulmia

Katariina Holma ja Tiina Kontinen*

Yhtä aikaa moniarvoistuvassa ja globalisoituvassa maailmassa kansalaisuuden käsite on saanut yhä uusia vivahteita. Valtiojäsenyyteen perustuva käsitys kansalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista on saanut rinnalleen erilaisia sosiaalisen kansalaisuuden muotoja. Puhutaan myös esimerkiksi kulttuuri-, ympäristö-, ja kuluttajakansalaisuudesta (Kontinen & Onodera, tulossa 2015) ja toisaalta yhä enenevässä määrin myös maailmankansalaisuudesta (Merry & De Ruyter 2011). Kasvatusfilosofiassa on keskusteltu siitä, miten lisääntyvä pluralismi haastaa perinteiset kansalaisuuskäsitteet (Holma 2012; Merry 2012). Samanaikaisesti yksityiskohtaiset empiiriset tutkimukset ovat valottaneet erilaisia kansalaisuuden rakentumisen prosesseja (Lazar 2013), joissa osallisuuden, oikeuksien, velvollisuuksien ja osallistumisen verkostot syntyvät ohi ja yli valtiorajojen. Muutosten myötä myös ”hyvän kansalaisen” ihanteet sekä sitä tukevan kansalaisuuskasvatuksen tavoitteet ja käytännöt ovat monimuotoistuneet. Tavoitteellisen kansalaisuuskasvatuksen lisäksi voimme puhua kansalaiseksi kasvamisesta. Kansalaiseksi kasvamisen areenoita ovat perinteisen kouluinstituution lisäksi työelämä, yhdistykset, verkostot ja erilaiset julkisen osallistumisen foorumit.

Millaista kansalaiseksi kasvaminen näillä foorumeilla on ja miten näitä prosesseja voidaan käsitteellistää ja kriittisesti tarkastella? Käsillä oleva Kansalaisyhteiskunta-lehti tarjoaa monipuolisen suomenkielisen kokoelman kansalaisuuden, kasvatuksen ja kansalaiseksi kasvamisen rajapinnoista. Tee-

---

* FT ja dosentti Katariina Holma on yliopistotutkija Itä-Suomen yliopistossa. Email: katariina.holma@uef.fi

FT Tiina Kontinen on Kansalaisyhteiskunta -lehden päätoimittaja ja yliopistonlehtori Jyväskylän yliopistossa. Email: tiina.t.kontinen@jyu.fi

manumeron seitsemän tutkimusartikkelia ja neljä puheenvuoroa sisältävät sekä käsitteellisiä että käytännöllisiä näkökulmia aiheeseen.

Teemanumero alkaa Liisa Grambom-Herrasen historiallisella artikkelilla, joka valottaa 1900-luvun alkupuolen suomalaisen yhteiskunnan kansalaisuuteen liittyviä julkisia kasvatustavoitteita ja niiden suhdetta ”rahvaan arjessa” toteutuneisiin, lähiyhteisön jäsenyyttä korostaneisiin tavoitteisiin. Saira Poulter ja Arto Kallioniemi puolustavat teoreettiseen ja historialliseen analyysiin pohjautuvassa artikkelissaan katsomustietoista kansalaiskasvatusta. Poulterin ja Kallioniemen mukaan ”katsomustietoinen kasvattaja näkee arvokkaaksi sen, että tiedon, asenteiden ja toiminnan taakse kätkeytyviä arvoja ja katsomuksellista perustaa arvostetaan ja arvioidaan kriittisesti.” Tuure Tammi käsittelee artikkelissaan ajankohtaista homekouluongelmaa, ja analysoi lasten positioita homekoulukampanjoinnissa. Lasten äänen tarkastelun kautta tulee esille, miten lapset rakentavat kansalaisuuttaan mikrotasolla ”aikuisten” kampanjoinnin kontekstissa.

Esko Harni tarkastelee yrittäjyys- ja kansalaisuuskasvatuksen uusliberalistisia piirteitä erityisesti Michel Foucault’n ordoliberalismin tulkinnan ja kritiikin kautta, ja analysoi sitä, miten kansalaiskasvatukseen kytketty yrittäjäkasvatus aktiivisesti luo markkinoita sille sopivien yrittäjämäisten subjektiviteettien kautta. Tapio Puolimatka puolustaa artikkelissaan dialogista pluralismia kansalaiskasvatuksessa. Puolimatka ammentaa erityisesti Nicholas Wolterstorffin filosofiasta argumentissaan, jonka mukaan dialogisen pluralismin viitekehyksessä pystytään parhaiten tukemaan erilaisiin maailmankatsomuksiin sitoutuneita opiskelijoita ja luomaan dialogia maailmankatsomusten välille. Katariina Tiainen analysoi kansalaishyveitä ja niiden kasvatuksellista merkitystä kriittisen pedagogian edustajan Carlos Alberto Torresin tuotannossa. Tiainen näkökulma valottaa yhteisöllisen ja yksilöllisen yhteenkietotumista radikaalia demokratiaa tavoittelevan kasvatuksen teoriataustassa. Harri Raisio käsittelee deliberatiivisen demokratian käytännön toteutumista maahanmuuttajien kansalaisraadeissa, ja osoittaa, miten kansalaisraadit tarjoavat yhteiskunnallisen osallistumisen mahdollisuuden deliberatiivisen demokratian hengessä, haasteista huolimatta.

Sari Poikela ja Jenny Viitanen jatkavat puheenvuorossaan deliberatiivisen demokratian teemaa ja kuvaavat erilaisissa yhteiskunnallisissa ympäristöissä järjestettyä foorumitoimintaa. Marjo Autio-Hiltunen kollegoineen kuvaa leirikoulua käytännön kansalaiseksi kasvamisen paikkana. Mari Kuukkanen kertoo, millaisin eri tavoin Kolmannen sektorin kulttuuritilat toteuttavat tärkeitä tehtäviä. Satu Kaleva ja Jukka Valkonen siirtyvät puheenvuorossaan kansalaisjärjestöjen toimintaan. Heidän puheenvuoronsa Järjestölähtöisen auttamistyön uudet vaatteet johdattelee Miikka Pyykkösen Uusi osuuskunta

– Tekijöiden liike kirjan arvion ohella ensi vuoden Kansalaisyhteiskunta-lehden teemaan, joka on hybridiorganisaatiot. Kirjoittajakutsu löytyy seuraavalta sivulta, tervetuloa mukaan kirjoittajien joukkoon!

Kirjallisuus

- Holma, Katariina (2012). Fallibilist Pluralism and Education for Shared Citizenship. *Educational Theory* 62 (4), 397–409.
- Kontinen, Tiina & Henri Onodera (toim.) (tulossa 2015). *Citizenship, Civil Society and Development. Interconnections in a Global World*. New York: Routledge.
- Lazar, Sian (2013). *The Anthropology of Citizenship: A Reader*. Hoboken: Wiley-Blackwell.
- Merry, Michael S. (2012). Plural Societies and the Possibility of Shared Citizenship. *Educational Theory* 62 (4), 371–380.
- Merry, Michael S. & Doret J. de Ruyter (2011). The Relevance of Cosmopolitanism for Moral Education. *Journal of Moral Education* 40 (1), 9–10.

Kirjoittajakutsu Kansalaisyhteiskunta-lehden teemanumero 2015

Kolmannen sektorin muutos ja hybridiorganisaatiot

Kolmannella sektorilla tarkoitetaan perinteisesti markkinoiden, julkisen sektorin ja kotitalouksien väliin jäävää aluetta. Sen toiminnallisena ytimenä pidetään usein vapaaehtoistoimintaa, jota leimaa omaehtoisuus, palkattomuus ja aatteellisuus. Kolmannen sektorin organisaatiot ovat keskeinen osa kansalaisyhteiskuntaa. Kansalaisjärjestöt ilmaisevat ihmisten ja sosiaalisten ryhmien yhteisiä kokemuksia, identiteettejä ja intressejä julkiseen keskusteluun. Samalla kolmas sektori tuottaa palveluita, jotka täydentävät yksityistä ja julkista palvelutuotantoa. Kolmanteen sektoriin kohdistuukin monia ristiriitaisia odotuksia: sektorin tulisi kyetä organisoimaan vapaaehtoistoimintaa, turvata demokraattisen poliittisen järjestelmän toimivuus, tuottaa sosiaalista pääomaa, toimia työllistäjänä, olla tehokas palveluntuottaja sekä toimia kansalaisyhteiskunnan keskeisenä foorumina.

Moninaisten roolien ja toimintaympäristön muutosten yhteydessä puhutaan usein hybridisaatiosta. Kansalaisyhteiskunta-lehden vuoden 2015 teemanumero keskittyy ***kolmannen sektorin muutokseen ja hybridiorganisaatioihin***. Hybridiorganisaatioilla viitataan usein organisaatioihin, joiden toiminnassa sekoittuu perinteisen kolmannen sekä yksityissektorin logiikka, tai julkisen sektorin byrokratian muodot ja kolmannen sektorin joustavuus. Järjestöjen toiminnassa voivat yhdistyä esimerkiksi vapaaehtoistoiminta ja palkkatyö, osallisuus ja byrokratia, aatteellisuus ja ammatillisuus sekä yleishyödyllisyys ja taloudellinen tehokkuus. Palveluntuotannossa järjestöt ovat saattaneet kilpailullisista syistä eriyttää palvelutoimintaansa muusta toiminnasta esimerkiksi yhtiöittämällä ja uudenlaiset sosiaaliset yritykset pyrkivät yhdistämään aatteellisuutta ja liiketoimintaa. Usein kuitenkin hybridisaatio ja erilaisten organisaatiologiikoiden yhteenkietoutuminen tapahtuu huomaamatta esimerkiksi rahoitusmuotojen, jäsenistön muuttuvien tarpeiden tai vaikkapa organisaatiokonsulttien myötävaikutuksella.

Kutsumme teemanumeroon hybridisaatiota koskevia artikkeliehdotuksia. Kirjoitukset voivat olla hybridin käsitettä avaavia teorettisia tarkasteluja,

empiirisiä tutkimuksia hybridiorganisaatioista, tai käytännön puheenvuoroja kokemuksista järjestöelämästä erilaisten paineiden ristiaallokossa. Toivomme kirjoituksia esimerkiksi järjestöihin liittyvistä johtamisen, projektitoiminnan, palkkatyön, arvioinnin, osallistumisen ja vapaaehtoistoiminnan teemoista, joita tarkastellaan kolmannen sektorin toimintaympäristön muutoksen sekä organisaatioiden hybridisaation näkökulmista.

Pyrimme järjestämään aihetta koskevan työryhmän vuoden 2015 Sosiologipäivillä. Kirjoittajia kutsutaan mahdollisuuksien mukaan osallistumaan työryhmään esittelemään kirjoitusten ensimmäisiä versioita. Abstraktit ja artikkelit lähetetään Kansalaisyhteiskunta-lehden sähköpostiosoitteeseen: kansalaisyhteiskunta@gmail.com. Teemanumeron toimittavat yliopistonlehtori Petri Ruuskanen ja päätoimittaja, yliopistonlehtori Tiina Kontinen Jyväskylän yliopistosta.

Aikataulu:

- Abstraktit (max.500 sanaa) Kansalaisyhteiskunta-lehteen 1.12.2015
- Toimittajien kommentit ja abstraktien hyväksyminen 15.12.2015
- Ensimmäiset versiot: 10.3. 2015 (Sosiologiapäivät, maaliskuu 2015 mahdollisuuksien mukaan)
- Artikkelit vertaisarviointiin 30.4.2015
- Arvointi 1.5.–15.8.2015
- Korjatut versiot lehteen 30.9.2015
- Teemanumeron julkaisu 10/2015